

Jevgeni Onegin pääkaupungissa – kuorottomuus ihmetytti

Antti Häyrynen

Joensuun kaupunginorkesterin toimiva yhteistyö Sibelius-Akatemian laulajakoulutuksen kanssa tuotti perjantai-iltana vuoden välillä jo toisen tilaisuuden tehdä vaikutus valtakunnan oopperapyhätössä, Suomen Kansallisoopperan pienellä näyttämöllä.

Vientituotteena oli Joensuussa marraskuussa ensi-iltansa saanut Tshaikovskin Jevgeni Onegin, jonka pakkaa oli sekoitettu joidenkin laulajien sekä kapellimestarin osalta.

Kohtalaisen viime tingassa sairastuneen Hannu Koivulan tilalla teoksen johti Alminsalissa harjoituspianistina toiminut Harri Karri. Tällaiset tilaisuudet voivat toimia läpimurtoina tähdenlennoille, mutta uuden kapellimestarin ensisijaisena vastuuna on monesta palasesta koostuvan esityksen läpiviennin takaaminen.

Siitä Karri huolehti varmoin ottein. Persoonallisempia painotuksia on lupa odottaa otollisemmissa olosuhteissa, mutta oopperan viimeiseen näytökseen löytyi jo nyt oivaa draamallista poltetta. Orkesterin soitto oli tasaista, paikoin laadukastakin, mutta matalissa jousissa myös valitettavan provinsiaalista.

Salia kohtuudella täyttänyt helsinkiläinen ensi-ilta- ja kutsuvierasyseisö keskittyi bongailemaan nuoria laulajia. Jutta Holmbergin Tatjana oli esityksen täysipainoisin suoritus, intensiivinen ja vokaalisesti loistokas nuoren naisen muotokuva. Kristian Mc353isnikin ruhtinas Gremin kirjoitti bassoariallaan

ansaitusti illan aidoimmat ja innostuneimmat suosionosoitukset.

Myös nimiosaa esittäneen Rene Soomin oteissa oli aatelista sulavuutta, vaikka baritonin ylääänät eivät vielä auenneet toivotulla tavalla. Runoilija Lenskiä kulumikkaammin esittäneellä Pekka Kuivalaisella on myös kelpo äänimateriaali. Jatkuva nuotin vierestä laulaminen sai kuitenkin ikävöimään Triquetin osan suverenisti muotoillutta Andres Kösteriä, joka oli merkitty ohjelmaan toisen miehityksen Lenskiksi.

Jevgeni Onegin on pääkaupunkiseudulla usein kuultu teos ja kuoron puuttuminen joensuulais-akateemisesta tulkinnasta herätti ihmettelyä. Vielä hölmömmäksi asian teki se, ettei asialle annettu mitään selitystä. Päinvastoin, ohjelmalehtisessä oli siivottu pois kaikki viittaukset siihen, että Tshaikovski olisi mitään kuoroa teoksessaan koskaan käyttänytkään. Vaikenemisen politiikka tuntui samalta kuin neuvostoaikoina likvidoitujen epähenkilöiden kadotessa merkittävästi kuvista ja dokumenteista.

Kuorolaulujen ohella teoksesta oli saksittu joukkokohtauksien musiikkia. Moni jäi kaipaamaan kolmannen näytöksen ”ecoissaisea”, skotlantilaista tanssia, tai toisen näytöksen valssin täysimittaista esitystä. Onneksi jäljelle jätetyn musiikin esittämisessä oli parhaimmillaan sitä tulisieluisuutta, joka on erottanut joensuulaista, Pekka Haapasalon pohjustamaa oopperaperinnettä muun maan jähmeämmästä patsastelusta.

Kuoroasiaa lienee vatvottu Joensuussa jo sen verran, että Helsingin ensi-iltaa varten olisi voitu saada parannus asiaan – viimeistään pääkaupunkiseudulta olisi saanut muutamalla puhelehtisellä kasaan jonkinlaisen ensemblen. Toki Tshaikovskin teosta voi tarjoilla riisuttunakin mallina, mutta Pushkinin runoelman jännitteet yksilön tunteiden ja yhteisön paahneiden välillä haihtuvat ilmaan.

Neeme Kuninkaan ohjauksen oli ehkä senkin vuoksi keskityttävä yksilödraamaan, joka jätti kokemattomat laulajat vaille ympäristön tukea. Apua ei antanut myöskään Marge Martinin valjusti viitteellinen lavastus. Surkuhupaiselta näytti ruhtinaallinen loisto Greminin pietarilaisjuhliissa, jossa isännän ja puolijuhliissa, jossa haahuilivat vain Onegin ja eksyneen oloinen Espanjan suurlähettiläs. Tatjana oli varmaan unohtanut lähettää kutsut.

Niin paljon hyvää ja tervettä mahtui esitykseen, että tuotannon ja tiedotuksen kangertelu tuntuu turhalta kiusalta. Ongelmiin löytyy monia vaihtoehtoisia ratkaisuja, mutta mikään niistä ei toteudu odottamalla ja toimivalla.

Pjotr Tshaikovskin Jevgeni Oneginin ensi-ilta perjantaina 24. 1. Suomen Kansallisoopperassa. Jutta Holmberg (Tatjana), Annalissa Pillak (Olga), Rene Soom (Onegin), Pekka Kuivalainen (Lenski), Kristian Möisnik (Gremin), Andres Köster (Triquet), Merle Silmato (Njanja), Tiina Penttinen (Larina), Neeme Kuningas (ohjaus), Marge Martin (lavastus), Joensuun kaupunginorkesteri, johtajana Harri Karri.

..... **Ooppera**

"Karjalainen", 26.1.2003

Jevgeni Onegin Helsingis – koori puudumine tekitas imestust

Antti Häyrynen

Pjotr Tšaikovski Jevgeni Onegini esietendus reedel, 24. jaanuaril, Soome Rahvusooperis. Jutta Holmberg (Tatjana), Annaliisa Pillak (Olga), Rene Soom (Onegin), Pekka Kuivalainen (Lenski), Kristian Mõisnik (Gremi), Andres Köster (Triquet), Merle Silmato (Njanja), Tiina Penttinen (Larina), Neeme Kuningas (lavastaja), Marge Martin (lavakujundus), Joensuu linnaorkester, dirigent Harri Karri.

Joensuu linnaorkestri toimiv koostöö Sibeliuse Akadeemia lauljakoolitusega andis reede õhtul juba teise võimaluse ülesastumiseks riikliku ooperipühamu, Soome Rahvusooperi, väikesel laval.

Eksportartikliks oli Joensuus novembris esietendunud Tšaikovski Jevgeni Onegin, mille kaardipakki oli osade lauljate ja dirigendi osas segatud.

Suhteliselt viimasel hetkel haigestunud Hannu Koivula asemel dirigeeris teost Alminsalis proovipianistina tegutsenud Harri Karri. Sellised võimalused võivad osutada läbimurdeks, kuid uue dirigendi esimeseks kohustuseks on paljudest kildudest koosneva etenduse läbiviimise kindlustamine. Selle eest hoolitses Karri kindlate võtetega. Oodatud situatsioonides võib leida isikupärasemaid rõhuasetusi, kuid ooperi viimases vaatuses oli juba praegu olemas oivaline draamaatiline põleng. Orkestri mäng oli ühtlane, kohati kvaliteetne, kuid madalatel helidel kohati provintslik.

Möödukalt täitunud teatrisaali Helsingi esietenduse – ja kutsutud külalistest koosnev publik keskendus noori lauljaid kuulama. Jutta Holmbergi Tatjana oli etenduse täisväärtuslikeim etteaste, intensiivne ja vokaalselt sädelev noore naise kujud. Kristian Mõisniku vürst Gremi vallandas oma bass-aariaga ärateenitult õhtu kõige ehedamad ja innukamad aplausid.

Ka nimiosas mänginud Rene Soomi võtetes oli aadellikku sulavust, kuigi baritoni ülemised helid ei avanenud veel soovitud kujul. Poeet Lenskit nurgeliselt mänginud Pekka Kuivalainenil on ka sobiv häälematerjal. Pidev noodi kõrvalt laulmine pani siiski igavlema Triquet` osa suveräänselt kujundanud Andres Köstri esinemise ajal, kes oli kavas märgitud teise koosseisu Lenskiks.

Jevgeni Onegin on Helsingis sageli mängitud lavateos ja koori puudumine Joensuu-Sibeliuse Akadeemia tõlgenduses äratas imestust. Veelgi rumalamaks tegi asja see, et olukorrale ei antud mingisugust seletust. Vastupidi, kavalehelt olid koristatud kõik viited sellele, et Tšaikovski on üldse kunagi mingit koori oma teoses kasutanud. Vaikimise poliitika andis samasuguse tunde nagu nõukogude ajal olematuks tunnistatud isikute kadumine piltidelt ja dokumentidelt.

Lisaks koorilauludele oli etendusest välja lõigatud massistseenide muusikat. Paljud oleksid tahtnud näha kolmanda vaatuse "ecoissaise'i", šoti tantsu või teise vaatuse valsi täielikku ettekannet. Õnneks oli järelejäetud muusika ettekandes tulihingelisust selle parimal kujul, mis on eristanud Pekka Haapasalost alguse saanud Joensuu ooperitraditsiooni muu Soome jäigemast kujude tammumisest.

Kooriprobleemi ümber on Joensuus juba ilmselt sedavõrd vahutatud, et Helsingi esietenduseks oleks võinud olukorda parandada – lõpuks oleks kindlasti saanud pealinnast mõne telefonikõnega kokku mingisuguse ansambli. Muidugi võib Tšaikovski teost pakkuda ka lahtiriietatud kujul, kuid Puškini poemi pinged üksikisiku tunnete ja ühiskonna pingete vahel haihtuvad seejuures õhku.

Võib-olla ka seetõttu pidi Neeme Kuninga lavastus keskenduma üksikisiku draamale, mis jättis kogenematud lauljad ilma ümbruse toetusest. Tuge ei osutanud ka Marge Martini tugevalt viiteline lavakujundus. Tragikoomiliselt mõjus vürstlik hiilgus Gremini Peterburgi pidustustel, kus peremehe ja tema kaasa ümber tiirutasid vaid Onegin ja eksinud olemisega Hispaania suursaadik. Tatjana oli ilmselt unustanud külalistele kutsed välja saata.

Etendusse mahtus nii palju head ja tervet, et tootmise ja informeerimise takerdumisega seotu ümber norimine tundub asjatu kiusuna. Probleemidele võib leida mitmeid alternatiivseid lahendusi, kuid miski neist ei saa teoks palja ootamise ja lootmisega.